

սեղանին: Սակայն այս ամենայն համակրական ջղջերն սպասուած արդիւնքը չունեցան, եւ Գեր. Զաքարեան չստացաւ ո՛չ Արդուընդ եւ ո՛չ Կաւկասիոյ Հայ-կաթողիկեայ Առաջնորդութիւնը: Ծառալի է մեզ իշխել, որ Ախալցխայի հոգեւոր կառավարութեան աւագ անդամն այս միջոցին եռանդուն կերպով կը գործէր, բայց ի քնաս Գեր. Զաքարեանի՝ այն գրութիւններովն որ կ'աղարկէր կառավարութեան եւ Սարաթովի լատին եպիսկոպոսին, որով մէկ կողմէն պողորուելով կառավարչական շրջաններուն եւ միւս կողմէն Տիրասպոլեան լատին լեւեմականին մտքերը, նաեւ ուրիշ կողմնակի հանգամանք զուգընթանալով՝ յառաջ եկաւ այն անակնկալ արդիւնքն՝ որով թէ Զաքարեանի եւ թէ մաւնաւանդ՝ ինչպէս Արդուընդ թեմին, նոյնպէս եւ ընդհանուր Կաւկասիոյ կաթողիկեայ Հայ ժողովրդեան յոյսն ի գերեւ ելաւ:

Զաքարեան եպիսկոպոս շատ բարձր ուսում չէր առած, սակայն ուներ մեծ փորձառութիւն եւ վարչական կարողութիւն, ժողովրդական մարդ էր եւ սիրող ազգային կրթութեան: Նորա իշխանութեան ժամանակ Բաթումի եւ Կարսի կաթողիկեայ Հայոց եկեղեցիքն ու դպրոցները յառաջացան համամատութեամբ իրենց նախկին վիճակին, եւ ինքն ընդհանրապէս կարող էր յաջող կերպով կառավարել իրեն յանձնուելու պաշտօնը: Հանգուցեալ եպիսկոպոսին անձնաւորութեան մասին ստորեւ յառաջ կը բերենք պաշտօնական գրութիւն մ'որ պատուաբեր է թէ իրեն եւ թէ մանաւանդ իւր թեմին ժողովրդեան:

(Հարւեալիք):

Գ. ՅԻՐԱՐԸՍ

ՀՈՒՆԻՍԻՆԻՍՏՈՅ ՄԱՐԿԱՐԿԱՆՈՒՄ (ԿԵՐԼՈՒ ՀԱՅԿԱՆՈՒՄ) Ի ԳԻՐ ԵՒ Ի ՊԱՏԿԱՐՄ

Հիշեալ Հայ Եւթոյոս-իւններ: — Հայոց ջերմեռանդութիւնն ու աստուածպաշտութիւնն առաջ եղած է: Հայազգին իր սրուն ամեն բանէ յառաջ աստուածպաշտութիւն կը սորվեցընէ: — Ազգայնոց ջերմեռանդութիւնը շատ յառաջացուցին հոգեւոր ընկերութիւնները: Հոս երեքին կանոնները կը զնեմ միայն, ըստ բնագրին, զորոնք Սահի. Ռոշթա, յօրինած ու տուած է, Հայաքաղաքին, ըստ ինքեց ժողովրդեան եւ բարեպաշտ կանոնց: Աս եղբայրութեանց մէջէն հիմակ միայն Սրբա-Հոյն Աննայինը մնացած է:

Ռ.

Եղբայրութիւնն Սրբոց Գովակիմայ եւ Աննայի: Թամի Տեառն 1729, եւ Հայոց ուճհը. Ռ. լինի Ամսոյ. 15:

Յանուն Աստուծոյ: Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռոշթայ Սրբազանի Աստուածաբանութեան Վարդապետ, Վիգարիոս եւ Բերեղովդոս Աղանիսլաօօլու, աստուծոյ պայքար Եկեղեցեաց Հայոց Դրանդիվանիոյ:

Ի Հայրապետութեան Սրբազան փափին Պենեփրդոսի Երեքաստաններորդի, յեպիսկոպոսութեան Դրանդիվանիոյ եւ Առաջնորդին մերոյ Տեառն Զօրկէր Գրիգորին, յՄհհիտաբոնութեան Հայոց Դրանդիվանիոյ եւ առաջին Բլէպանոսի Հայաքաղաքի Տեառն Մինասոյ Թուրանց: Ի Կայսերութեան անյողթիւն եւ Քրիստոսապալակ Կայսերն Գարոնի վեցերորդին, Տեառն մերոյ. ի կուպէրնագորութեան Ռղղափառ Պարոն Զիկիմանտին Գորնիչնոյ. յեկեղեցականութեան Աղայ իաչիկին Գաղորշանց, եւ ի Պիրովութեան Աղայ Սողամոնի Գաթէրին Հումայնոյ. սահմանեցաւ եղբայրութիւնս:

Որովհետեւ եկեղեցական Հոգաբարձութեան պատկանի զփառըս Աստուծոյ, զպատիւ Սրբոց Նորին եւ զվայելութիւն Սուրբ Եկեղեցեացն յառաջարկել. ի մէջ այլոց հոգեւոր իրացն, որ զԱստուածային փառաբանութիւն եւ զՍրբոց բարեխօսութիւն վասն մեր, նաեւ զեկեղեցեաց պայծառութիւնն մեծապէս բարգաւաճեն, համաթովն եւ Աշխարհականաց յարգելի եղբայրութիւնքն, որովք Սուրբ Եկեղեցին հարսն Քրիստոսի, իւր զանազան քառամանկօք վայելչացեալ, այնքան գեղեցկագոյն երեւի, որքան նոցին իսկ Եղբայրութեանցն հաստատեալ բարեկարգութեամբն, սրբազան հիմնողութեամբ Պատարագացն եւ հաւատարիմ զառավարութեամբն գեղազարդեալ պայծառանայ: Եւ զի գալով մեր այս ի տես սիրելի Ազգականաց եւ բարեկամաց մերոց, եւ ունեւելով առ այս եւս զյանձնարարութիւն յԱմենապատիւ կարգապետն տեղոյս, բարեպաշտուհիք եւ ի Քրիստոս սիրելի Տանիքնայքն նորաչին Հայաքաղաքի մեծ փափաքանօք խնդրեցին ի մէջ զի եղբայրութիւնն ընդ անուանագրութեամբ Սրբա-Հոյն Աննայի Մօր Ամենօրհնեալ միշտ կուսին Մարիամու Աստուածածնին, զոր ի վաղուց հետեւ ունել փափաքելին, սահմանել եւ կանոնօք հաստատել յանձն առնուաք: Վասն որոյ մեր ի յանձնեցուցանել զջերմեռանդութիւն հաստատեցաւ ժողովրդեանս այսորիկ

դէպ յերկոց երանեալ ծնօղն Ամենասուրբ Կուսին, Յովակիմ եւ Աննայ, զերեւալք ի բարեպաշտ մաղթանա նոցա. զեղբայրութիւնն Սրբուհւոյն Աննայի, վերջոգրեալ Տճատիկնայց եւ Քերց եւ Եղբայրց սահմանել, կառուցանել եւ հաստատել յանձն առաք, որպէս արդէն իսկ յանձնարարեան եւ գովարարեան Հեղինակութեամբ մերով, զնոյն Եղբայրութիւնն Սրբուհւոյն Աննայի ի մեծադոշն փառս Ամենակարօղին Աստուծոյ եւ ի պատիւ երանուհւոյ միշտ կուսին Մարիամու. Աստուածածնին որ ի Հայաքաղաքս է, սահմանեմք, կառուցանեմք եւ հաստատեմք եւ զի Եղբայրութիւնս այս զամենայն իրաւունս եւ զպատուութիւնն որպէս եւ այլք ճշմարիտ եւ օրինակ որ Եղբայրութիւնք ունին միշտ եւ յամենայն ուրեք ունիցի այսու կոնդակաս վճռեմք եւ զսա ընդ ստորագրեալ կանոնօքն եւ պարտաւորութեամբն ստորագրեմք, ըստ պատշաճին զոր յԱռաքելական սուրբ Մթռնոյն Հռոմայ ունիմք: Երբորքեմք ի Քրիստոս զամենայն Քոյրս եւ զեղբայրս մի ըստ միօրէ, զի զպարտաւորութիւնս իւրեանց անխափան կատարեցան միշտ, եւ ջերմեանքք ի բարեգործութիւնս եղիցին, որպէս զի բարեխառութեամբ Մարգին Յովակիմայ եւ Աննայի արժանապէս երկնային Եղբայրակցութեամբն ընդ ամենայն սուրբս ի միասին զուարճանալ: Ամէն:

Կանօնք եւ Պարտաւորութիւնք Եղբայրութեանս

Սրբուհւոյն Աննայի:

ա) Հայաքաղաքիս Տանտիկնաց Եղբայրութիւնը պի ունենայ իրեն պաշտպան զուրբ Երկնայի ու զուրբ Աննայ, ծնողքը Ամէն օրհնեալ սուրբ Կուսին Մարիամու. Աստուածածնայ: Քրքովտիքը զտօնը Սուրբ Աննային մեծ ջերմեանքովութիւնով ու պայծառութիւնով, Սրբութիւնն զնեղով, թափօրեւելով ու Քարոզով իրենց սնկին խորճովն պի կատարին: Այս տօնիս ամէն քոյր պի խոստովանի ու պի հաղորդի:

բ) Ամէն քոյր պի ասէ ամէն օր հինկ Հայր մեր ու հինկ Ողջոյն քեզ ի պատիւ հինկ խոցերու Քրիստոսի, արաչելով զԱստուած, որ բարեխոս ունենալով զուրբ Յովակիմ ու զուրբ Աննայ, որ օգնէ այս եղբայրութիւնս ու զուրբ ուղղափառ հաւատն անհաւատից ու հերետիկոսաց մէջ տարածէ:

գ) Ով որ ուզենայ այս եղբայրութիւնս մէջ դրովելու, յառաջ պի խնդրէ գրքովտիքը, որ զինք ընդունին: յետոյ պի խոստանայ զիրեն

տարեկան հախը ամէն տարի տալու, ինչ որ իրեն կամեն ըլլայ: Ու զայս տարեկան հախը պի գրին իրենց Գրքին մէջ կարգով, ինչպէս որ այն գիրքն կու յցնցու:

դ) Այն օրն, որ ուզենայ գրովելու, պիտոր յառաջ խոստովանի ու հաղորդուի, հապաթէ ինքն ու մէկ քանի քոյր պի խնդրին զիրենց Պատուելի գաբէլանը, որ ինքն իրեն ձեռօքն գրէ զնա Եղբայրութեան կոնտակին մէջ սուրբ Աննայի բեմին վրայ. Ու գրված քոյրը հետ մէկալ քրքովտոցը չըքման պի ասէ հինկ Հայր մեր ու հինկ Ողջոյն քեզ ի պատիւ սուրբ Երկնայի ու սուրբ Աննայի. ու Տէր Գաբէլանին հետ պի ասէ սուրբ Աննայի աղօթքը՝ որն որ այս կոնդակին վերջը գրած է:

է) Այս Եղբայրութեան քրքովտիքը պի ունենան իրենց ութը մեծաւոր: Առաջին մեծաւորին անունը պիլայ Աւագ քոյր. երկուսու միւր պիլայ Գանձապահ: մէկալ մեծաւորաց անունը պիլայ խորհրդակից: Ամէն սէսիայի մէջ այս վեց խորհրդակիցը պիտոր գտովին: ու Աւագ քրքով ու Գանձապահին էտեւանց պի նսգին կարգով. ինչպէս որ գրվելին այս եղբայրութեան կոնտակին մէջ:

զ) Գանձապահը պի ունենայ մէկ խուճ պարա մը կուպղակով, զայս խուճապարան ամէն իրեքշաբթի սուրբ Պատարագին ատենը պիտայ Գանձապահը մէկ քրքով ձեռքը, որ միայն տանտիկնացը մէջ քալընու, որ մէջն ողորմութիւն ձրգին իրենց կամարը գօրայ: Ու ինչ որ քաղվի նայ քրքովտիքը պի խորճին իրենց բեմին, մոմի եւ օգկայ բանի վրայ:

է) Զայս ութը մեծաւորացը պի ընտրին այմէն տարի իրեք օր յառաջ քան զտօնը սուրբ Աննային: Երբգիւր Տէր Աւագէրիցուն տունը. ու իրեն գիմաց յառաջ անցած տարվին Մեծաւորացը զիրենց Մեծաւորութեան տարեկան սէպն լման պիտան ու զՄատուկն ալ իրեն աղէկովն ու գրքերովն յետ պիտան. հապաթէ Քրքովտիքը պի ընտրին իրենց նոր մեծաւորացը վօգուճեւորով: Ով որ ալ շատ վօգուճ ունենայ նա Աւագ քոյր պիլայ: Աւագ քրքով էտեւանց պլվին որն որ ալ շատ վօգուճ ունենայ նա Գանձապահ պիլայ: Մէկալ մեծաւորացն ալ վօգուճեւորուն անցած տարվին Մեծաւորացը հաւնին, պլվին զիրենք պի հաստատին: Զընարութիւնը գրքին մէջ պի գրին. ու զուսման ըսգկինը, զորն որ նոր մեծաւորացը ձեռքը կու տան, պի յայտնին: Տէր աւագէրեցը իրեն

մեռօրն պի հաստատէ զընտրութիւնը ու պի գրէ այն գրքին մէջ այսպէս: Զայս վերջ գրեալ ընտրութիւնն, որովհետեւ առաջին իմ օրինաւորագրէս եղեւ, հաստատեմ. ի Հայաքաղաքս, Թուրքի Մե. եւ այլն: Եւ Տէր Մե. եւ այլն:

Ձ) Պաշխայ պի ընտրին չորս բարեպաշտ քօրը. որոնք հիւանդ քրքրվտոց հոգս տանին, ինչպէս որ ալ վայր գրած է:

Բ) Եղբայրութեան Սընտուրը պիլայ Աւագ քրոջը մօտ, երկու բալիքի տակ, գոցով ու կուպղաբով Գոցին բալիքն պիլայ Գանձապահին մօտ և կուպղաբն բալիքն պիլայ առաջին խորհրդակցին մօտ: Այս սընկին մէջ պի պահին զայս կոնտակըս, զորն որ ամիսը մէկ անգամ պի տան կարգալու որ գիտենան քրքրվտքն ու Աղբորիքն զիրենց պարտաւորութիւնը:

Ճ) Պաշխայ պի ունենան այս Սընկին մէջ հինգ Գիրք, մէկին մէջ պի գրին գրքրվտոց ու զաղբրտոց անընթիւ ու զաւելի անընթիւ: Երկուսում գրքին մէջ պի գրին զՊատարագնուն ֆօնտացիաներն ու զկարգաւորութիւն պատարագնուն: Իրեքումին մէջ զընտրութիւնը ու զգրակվաներն պի գրին: Զօրսումին մէջ զկելուրն եւ զխարձն: Հինգումին մէջ զտարեկան հախն:

Դ) Իւրբոր բանան զանտուկն, ամէնը ոտից վրայ մէկ Ողջոյն քեր պի տան. ու երբ փակին, Հայր մեր ու մէկ Ողջոյն քեզ պի տան մեռած քրքրվտոց հոգուն:

Ե) Սընկին ըսգալն մարդու ալ չիպի տան առանց գրակվանի: Գրակվանը ոսկի, արծաթ մագրիտ ու անեղէն ըլլայ. ու երկու տակ ամէնայ զտված ըստակը: Պարագ թղթի վրայ հէչ չի տան: Հարուրին շահ միայն վեց պի առնուն:

Զ) Թէօր գրակվանն տէրն տարին վրայ զիրեն առած սըղըկին շահը չիտայ, կամ չի կարնայ գգրակվանը հանելու ան տանըր յառաջ իրեք անգամ իմաց պանին իրեն և հապա թէ պի խնդրին զաղբրտիքը, որոնք այս Եղբայրութիւնը մէջ գրված ին, որ զգրակվանը գին պի կտրին ու դաքսային քօրայ պի ծախին զգրուին եւ զշահը սնտուկն պի գնին. ու ինչօր աւելնայ, գրակվանին տիրօջ պիտան:

Է) Ասոր համար պէտք է, որ մէկ քանի խելք եւ Աստուածաբան տանուաւոր եղբայր ունենան այս Եղբայրութեանը մէջ, որ իրենք զգրակվանուն սէպն առնուն ու զհոգար քաղընուն:

Ը) Երեւաւորաբը իրմ յիշատակ եկեղեցւոյ որ ուղեհնան անելու, առանց քրքրվտոց իրեքին չիպի անին: Զսընկին տտան միայն վան բարեպաշտ գործոց ու ողբումթեան պի խարձին, ինչպէս որ ալ վար գրած է:

Պարտաւորութիւնք եւ գործք ողբումթեան Եղբայրութեանն այսորին:

Ա) Բրքրվտքն պարտակներն զիրենց բեմը սուրբ Յովակիմայ եւ զսուրբ Մնայի, զորն որ Աւետման սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցին ունին յիտակ պահելու ու ինչ որ պէտք է այս բեմին լէ զարդարանք, լէ մամեղէն, մէնը հոգալու: Զօմը սուրբ Մնայի, ինչպէս որ ալ վեր առաջին բունգրին մէջ գրած է, իրենց խարձօն կատարելու: Սուրբ Մնայի տունն ձայնաւոր Պատարագին մէկ զօթ պիտան:

Բ) Պի ունենան ինչ տարեկան Գարեջան քահանայ, զորն որ իրենց Տէր Աւագրեցն տայ: Տէր Գարեջանը պարտական է յամէն երեքշաբթի սուրբ Մնայի բեմ տարին յիտուն Պատարագ անելու. մէկ երեքշաբթին վան կենդանեաց ու մէկալ երեքշաբթին վան ննջեցելոց այս Եղբայրութեանը, ու Տէր Գարեջանին աւմէն տարի պիտան ին նէմցի զօգ: Երբօր Աստուած տայ որ իրենց սընտուրը ալ շատ սղակ ունենայ, ան տանը պիտան Տէր Գարեջանին յիտուն զօգ որ տարին հարուր պատարագ ան տար Մնայի բեմը, յամէն իրեքշաբթի յիտուն Պատարագ վան կենդանեաց եւ յամէն Ուրբաթ յիտուն Պատարագ վան ննջեցելոց քրքրվտոցն:

Գ) Գարձեալ Տէր Գարեջանը տարին չորս ձայնաւոր պատարագ պի ունենայ սուրբ Մնայի բեմը, Մարտի, Թուրիսի, Սեպտեմբերի ու Դեկտեմբերի ամսուն վան մեռած քրքրվտոց ու աղբրտացը հոգուն: Այս չորս Պատարագնուն տանը պի գրվի մեծ բեմին դիմաց պարագ գերեզման ու գերեզմանին վրայ խաչ ու բուրդը պի վառին վեց կերոն ձիւրապալու վրայ. զոր կերոնքն քրքրվտքն պի հոգան. Տէր Գարեջանը Հայր մերն զիմաց պի դառնայ զէպի Ժողովուրդը, յառաջ կարճ իրաւ պի տայ վան օգնելոյ ննջեցելոց ու յետոյ պի կարգայ սեւ կողով գրքէն զմեռած քրքրվտոց ու Աղբրտաց անընթիւ. ու ամէնքն ամէն անընի էտեւ պի տան: Աստուած ողորմի հոգուն: Զայս սեւ կողով գրքը Տէր Գարեջանը իրեն քով պի ունենայ, որ երբօր մեկնիօր քօյրը կամ Աղբրտեանին, նայ մէկու մը զիրեն անուան մէջ գրէ: Այս չորս ձայնաւոր Պատարագին սէպն պիտան քրքրվտքն տարին չորս նէմցի զօգ Տէր Գա-

բէլլանին ու տիրացուն, որ սպասաւորութիւն կանե, երկուսական շնչտակ մէկ Պատարագին:

Գ) Պաշտայ Տիրացուն, որ զաղբատ մարդիկց տըղայքը կու սորվեցնու կարգալու պիտան յամեն տարի վեց նշմցի զեղ:

Ե) Քրդիլեալին, որ կամ կենդանութեան ժամանակն, կամ մահուան էտեւանց մէկէի վրայ գործատնէական սէրն կարնան ցըցնելու, անոր համար այս չորս ընտրած Քրդիլե մեղէն երկուս, որոնք ալ վեր, ու թնուժ բունդդին մէջ դրած քն, երբոր մէկըմբոր քոյրը հիւանդանայ ու աղբատութեան համար անձարակ մնայ, ան պի երթան հիւանդին ու պի հոգան, որ իրենց եղբայրութեան սընկէն հիւանդին ողորմութիւն տան. ու դեղանք ալ պի հոգան նորա առողջութեան սէսն: Երբոր ծանրանայ հիւանդը, պի խնդրին քահանայ որ խոստովանի ու հաղորդվի, ու երբոր քոյրը մեռնի նա Քրդիլե տիրէ իրեն թաղմանը պիտոր գտվին ու վերեցն առաջին խոստովանութիւնը ու հաղորդութիւնը մեռածին հոգուն համար Աստուծոյ պի մատուցանին: Թէ՛օր մեռած քոյրն այնպէս աղբատ է որ չիկնայ ուսկից զինքն թաղելու, Եմբայրութեան սընկէն պի հոգան զնորա թաղումն ու Պատարագի ալ պիտան:

Ղ) Զատկին ու Քրիստոսի ծննդեանը դիմաց, որբովայրի ու անձար կընտոյ, Եղբայրութեան սընկէն ողորմութիւն պիտան:

Ի) Ամենապատիւ Տէր Օգոստոսիոս Եպիսկոպոսին հոգուն համար, որն որ այս Հայաբաղքիս շինմանը ու ժողովրդեան հոգեւոր աղէկին պատճառ եղիլէ. պիտան ամեն տարի երկու Պատարագի:

Զայս ուրեմն Եղբայրութիւնն Սըբուհէոյն Աննայի մօր Երանուհէոյ միշտ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին, որ յեկեղեցւոյն Աւետման նորին տուրը Աստուածածնին Հայաբաղքիս, ի Հայապետութեան Սըբազան փափին Տեառն Պէնէտիքթոսի Երեքտասաներորդին յամի Հինգերորդին եւ յեպտիկոպտութեան Դրանդիլվանիոյ Ամենապատիւ Տեառն Զօրկէր Գրիգորին յառաջին ամի, սահմանեցաւ եւ հաստատեցաւ մերով այցարարական Հեղինակութեամբն յամենայն, եւ յիւրաքանչիւր վերջդրեալ կէտս կանոնացն եւ Պարտաւորութեանցն ըստ նոցին զօրութեանն պատճէինն եւ իմացողութեանն հաստատեմը, եւ ստուգեցուցանեմը ի ձեռն կնդակիս այսորիկ: Որոց փաս մեծագոյն ամրութեան եւ հաստատութեանն զկոտակս զայս յատուկ ձեռամբ մերով ստորագրեցաք եւ

կնդով ամրացուցանել արարաք: Ի Հայաբաղքս կեռալու. Յամի Տեառն Հաղաբերորդի Եօթն հարիւրերորդի քահանէկններորդի: Իսկ Հայոց թուին Հաղաբերորդի հարիւրերորդի Եօթանասուն եւ ութերորդ: Ուլիսի ամսոյ յաւուր Հնգետասաներորդի:

Տէր Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռօշթա Սր. Ա. Վարդապետ եւ Եկեղեցեացս Հայոց Դրանսիլվանիոյ Այցարար. Ե. ձ. Տ. Կ.

Տէր Յօհաննէս Միխիմար Եօնանեան Գեղ. Վարդապետին Այցարարութեան Դօգար. Յ. Զ.

Բ.

Եղբայրութիւն Սըբոյն Գրիգորի Լուսաւորէին. Յամի Տեառն 1729 եւ Հայոց ունիլ. Ուլիսի ամսոյ 26 Եօնան Աստուծոյ:

Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռօշթայ Սըբազան Աստուածաբանութեան վարդապետ. վեգարիս եւ բրեթողիգոս Սղանիսլաւովու աւտանօր Այցարար Եկեղեցեաց Հայոց Դրանդիլվանիոյ:

Ի յերանիկ Հայրապետութեան Սըբազան փափին Տեառն մերոյ Պէնէտիքթոսի Էրեքտասաներորդի, յեպտիկոպտութեան Դրանդիլվանիոյ եւ Առաջնորդին մերոյ Տեառն Զօրկէր Գրիգորին, յԱրհիսիազանութեան Հայոց Դրանսիլվանիոյ եւ առաջին բլէպանոսի Հայաբաղքիս Տեառն Մինասայ Թորոսեանց. ի կայսերութեան անյաղթելի եւ Բրիտանապատկ կայսերն Գաւրոյսի Վեցերորդին ամենաբթած Տեառն մերոյ. ի կուպերնագորութեան ուղղափառ Զիկիլմուսին Գօրնիշենց, յեկեղեցպանութեան Աշայ Խաշիկին Բակորշայենց եւ ի Պրիօվութեան Աշայ Սողոմոնին Գօտեղին Էլիմիսենց, սահմանեցաւ Եղբայրութիւնս այս:

Զոր ի մէջ այցարարական Պաշտօնն պահանջ, զայնպիսի ջան յամեն կալաք, զի որքան Աստուծոյ օգնութեամբն ինկել կարէ, ըստ Թիւռնէիկոյն սուրբ ժողովոյն, զփառս Աստուծոյ եւ զնորոց վարդոց պատիւն, նաեւ զեկեղեցեաց պայծառութիւնն յառաջարկել կարողացուք: Եւ քանզի ի մէջ այլոց հոգեւոր իրացն, որք առ այս պատշաճին եւ Աշխարհականաց յարգելի Եղբայրութիւնն համաթուին, որովք փառաբանութիւնն Աստուծոյ, մեծարանքն սրբոց հռակաւորագոյնս առաւելանան եւ սուրբ Եկեղեցին նոցին հաստատեալ բարեկարգութեամբն, սրբազան Պատարագաց հիմնողութեամբն եւ հաւատարիմ կառավարութեամբն.

որպէս մայր որդւովք բերկրեալ բարգաւաճեալ պայծառանայ, եւ գոյով մեք աստէն ի տես սիրելի ազգականաց եւ բարեկամաց մերոց. եւ ունելով շլամնարարութիւն Աստուածաւեր եւ սիրելի որդիքն մեր ի Քրիստոս նորաշէն Հայաքաղաքին, մեծաւ ջերմեանդութեամբ խնդրեցին ի մէջ զԵղեայրութիւնն ընդ անուանաւորութեամբ եւ պաշտպանութեամբ մեծի եւ Սուրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, զոր ի վաղուց հետէ ունիլ փափաքէին, սահմանել եւ կանոնօք հաստատել յանձն աւուուաք: Վասն այսորիկ ի յաճեցուցանել զՅրմեռանդութիւն Քրիստոսի հաւատացեալ ժողովորեանս այսորիկ դէպ յԱմենասուրբ Հայրն եւ լուսաւորչն մեր կատարելով զբարեպաշտ ինդրուածս նոցա, զոյնն Եղեայրութիւնն սահմանել, հիմնել, կառուցանել եւ կանոնօք հաստատել յանձն աւուաք. որպէս արդէն իսկ յանձնարարական Հեղինակութեամբ մերով զոյնն Եղեայրութիւնն Սրբոյն Գրիգորի Հօր եւ Լուսաւորչն մերոյ յեկեղեցւոք Աւետման Սուրբ Աստուածածնին որ ի Հայաքաղաքս է եւ յեկեղեցւոյն Ամենասուրբ Երրորդութեան, զոր շինելոց է ժողովուրդն ի Հայաքաղաքին յայսմիկ, սահմանեմք, հիմնեմք, կառուցանեմք եւ հաստատեմք ի փառս եւ ի գովեստ ամենակարողն Աստուծոյ եւ ի պատիւ Երկոյ երանաւոր միշտ կուսին Մարիամայ Աստուածածնին եւ նոյն Հօր մերոյ սուրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Եւ այսու կոնդակաւս վճռեմք զի Եղեայրութիւնս այս իբրեւ զճշմարիտ եւ զօրինաւոր Եղեայրութիւն զամենայն իրաւունս եւ զազատութիւնն որպէս եւ այլք ճշմարիտ եւ օրինաւոր Եղեայրութիւնք ունին եւ վայելեն միշտ եւ յամենայն տեղիս ունիցի եւ վայելեացէ. սղորագրելով զսա ընդ ստորագրեալ կանոնօքն եւ Պարտաւորութեամբն ըստ պատշաճին զոր ի Սևաքերեկան սուրբ Աթոռոյն ունին Եղեայրութիւնք մեր Հայոց ի Լեհաստան, զորս աշխարհական բարբառով ի հասկացումն ամենեցուն գրեւ հրամայեցաք: Այլեւ յորդորեմք ի Քրիստոս զամենայն եղբարս մի ըստ միոյն, զի ի պատիւ այլքան մեծի եւ սուրբ Հօր մերոյ, որոյ քրտնաջան եւ մարտիրոսական արդեամբն բովանդակ ազգս Հայոց ի լոյս Աստուածգիտութեան ածաւ. նաեւ ի շահաւետութիւն հոգւոց իւրեանց եւ ի Քրիստոս հանգուցեալ ննչեցելոցն, զպարտաւորութիւնս իւրեանց անխափան կատարեսցնել, ժիլք եւ ջերմեանդք եւ յաճախ ի բարեգործութիւնս եղիցին, որպէս զի յետոյ զբարեպաշտ աշխա-

տանաց իւրեանց վարձս ընդունիլ եւ ընդ սուրբ Հօր մերում իբրեւ հարազատ որդիք զարքայութիւնն երկնից ժառանգել արժանացնին: Ամէն:

Կանոնք եւ Պարտաւորութիւնք Եղեայրութեան Սրբոյն Գրիգորի մեծի Հայրապետին, Պաշտպանին եւ Լուսաւորչին ամենայն Հայոց:

«) Այս Հայաքաղաքիս Ցանուտիրաց Եղեայրութիւնը պի ունենայ իրեն պաշտպան զմեր սուրբ Հայրը, Գրիգոր Լուսաւորչին: Եղեայրը զտօնը գիւտ նշխարաց սուրբ Լուսաւորչին մեծ պայծառութեամբ եւ ջերմեանդութեամբ պի կատարին. ինչպէս որ ալ վար գրած է Պարտաւորութեանը մէջ: Այս տօնիս ամէն Եղեայր պի խոստովանի ու պի հաղորդվի, որ զնեղուցութիւնը այս տօնիս, զորն որ այս Եկեղեցին Աւետման սուրբ Աստուածածնայ յախտնական ունի, կարնայ ընդունելոյ: Ար եղեայրը այս տօնիս տունը չի գտլի, պարտական է օղկայ ալ մտիկ տօնի խոստովանելու ու հաղորդվելու:

(Ըրօնօնիւն:)

ՄԱՐԿԵՍԻԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆԱԲԱՆԵՐ ԱԹԻՎԱՐԸ

աւարկութեան համար նշանաւոր գիւտ մըն է ազգայնոյ մը հնարած այս գործին, որ արդէն ամէն կողմանէ գովութեամբ ընդունաւ է: Հնարին հնդկահայ է՝ Մ. Փօլ (M. J. Paul), որ իւր այս գիւտին համար անցեալ տարի փարիզի Գիտութեանց չեմարանին Պատուոյ անդամ ընտրուեցաւ եւ ոսկիէ մեծ միտակի արժանացաւ: